

Bácska 1941 - 42

Magyarország két világháború közötti politikájának legfőbb eleme a revízió volt. Békés revíziót hirdettünk, hiszen soha semmilyen esetben, egy helyen sem kezdeményeztünk fegyveres összetűzést. Békés úton akartuk megoldani az 1920-ban Trianonban elvett területek legalább egy részének – leginkább a magyarok által lakott részének – a visszaszerzését. Ezen revíziós politika mellett az ország függetlenségét is kihangsúlyozta mindegyik miniszterelnökünk.

1941-ben gróf Teleki Pál került azonban olyan döntési helyzetbe, mely összeegyeztethetetlen volt, azaz szélsőségektől mentes politikát, Németországtól való távolságtartást akart, ugyanakkor a revízió folytatását. De sajnos mindennek megvolt az ára. Miután az addigi revíziók Németország és Olaszország segítségével jöttek létre, ezért kénytelen kényszerházasságot kötöttünk tulajdonképpen mindkét országgal. De ugyanakkor Teleki Pál politikája is rendkívül sikeres volt, hiszen 1939 márciusában meg tudtuk szállni Kárpátalját – egy a Szics-gárdisták egy nagyon kisszámú ellenállásának kivételével problémamentesen történt a megszállás. 1940-ben, amikor fegyveres úton akartuk lerendezni a Romániával kapcsolatos követeléseinket, Hitler közbelépett és ekkor került sor a II. Bécsi döntésre – melynek értelmében Észak-Erdélyt, durván az elcsatolt területek 40%-át visszakaptuk.

Az ország örömmámorban úszott, hisz itt is – két faluban történt atrocitást kivéve – virágéső, örömnünp fogadta a bevonuló honvédeket. Sajnos formálisan ez azt is jelentette, hogy a háromhatalmi egyezményhez történt csatlakozásunkkal feladatuk a semleges politikánkat, az el nem kötelezettség elvét és a leendő vesztesek oldalára álltunk.

Szomszédjaink közül egy állam volt, amely őrizte függetlenségét, az egyetlen nyitott ablak Jugoszlávia volt a Nyugati hatalmak felé. Teleki is közeledni kívánt Jugoszláviához, ennek eredményeképpen került sor az 1940. december 12-én a Belgrádban aláírt „Örök barátság szerződés”-re, amelyben Magyarország elvileg lemondott a területekről. Nem is lett volna ezzel semmi probléma, ha Olaszország Albániai „kalandja” során nem szenved vereséget a görögöktől. Ez a látszólag velünk nem kapcsolatos ide tartozó vereség megpecsételte a magyar és jugoszláv együttműködést, miután Hitler az olasz kudarc után elhatározta a Görögország, majd a Jugoszlávia elleni katonai fellépést. Ez utóbbinál felkérte Horthy Miklós kormányzót a csatlakozásra. Anglia előre jelezte, hogy bármilyen indoklással is csatlakozik Magyarország a Jugoszlávia elleni támadáshoz, úgy Nagy Britannia és szövetségesei hadüzenetével is számolnia kell. A Teleki kormány feloldhatatlan ellentmondásba került, ezzel összeomlott a semlegesség koncepciója, maga a miniszterelnök április 3-án hajnalban öngyilkos lett. Magyarország csak április 11-én támadta meg az egykori Bácskai területeket, ez csak azután történt, hogy Horvátország kikiáltotta önállóságát – ezáltal Jugoszlávia megszűnt – ennek ellenére a diplomáciai kapcsolatok megszakadtak Angliával. Ugyanakkor az angol hadüzenet elmaradt, hiszen Churchill-t is megrendítette Teleki öngyilkossága és úgy nyilatkozott, hogy amíg angol és magyar katonák nem állnak szemben egymással, addig nem lesz hadüzenet. Egyébként hadiállapotba csak azután kerültünk Angliával és az Egyesült Államokkal, hogy beléptünk a Szovjetunió elleni háborúba.

Április 11-én indultak meg a magyar csapatok déli irányba, és már induláskor egy

nagy pofont kapott az ország, és ez a pofon nem mástól, mint Németországtól jött. Németország a leghatározottabban megtiltotta, hogy a Bánság Jugoszlávia részébe magyar csapatok vonuljanak. Ez már azért is volt logikátlan, hiszen a németek ezt a területet csak a hadjáratuk végén, Belgrád meghódítása, az ország kapitulációja után tudták birtokba venni. A magyar közigazgatás egyébként már kinevezte a tisztviselőket a bánsági területre is, ezek azonban posztjukat sohasem tudták elfoglalni.

A bácskai megszállásunk viszont teljesen más volt, mint az első két Bécsi döntés utáni visszatérés, illetve a Kárpátaljára történő bevonulás. Az egész terület igénybevétele súlyos fegyveres harcok kísérték és csak véres csaták után tudta a magyar honvédség birtokba venni Bácskának a Jugoszláviának ítélt területét, amely Bács-Bodrog vármegyének hozzávetőleg a 90%-át jelentette. Ez a terület volt talán Trianonban az egyik legindokolatlanabban elvett rész, hiszen a vármegye 700 ezer lakosából csak 90 ezer volt a szerb, azaz az 1/7-et képviselő nemzetiség kapta meg ezt a területet, a magyarok 300 ezren, a németek 250 ezren voltak, azaz túlnyomó többségében Bácskát ők lakták.

A harcok, valamint bevonuláskor elvett fegyverek magas száma megdöbbentette mind a katonákat, mind a polgári lakosságot, hisz ilyen mérvű ellenállásra nem számítottak. Persze akkor még nem tudták, hogy mit hoznak a következő évek. Több helyen sikerült ugyan fegyvereket zsákmányolni, letetetni a szerbekkel, de a bevonuló hadseregnek és közigazgatásnak fogalma sem volt, hogy a szerbek, milyen mértékű fegyvert, lőszert rejtettek el otthonukban. Ez természetesen a hadsereg fegyverzetére is vonatkozott. Ezek a fegyverek kerültek aztán elő pár hónappal később.

Horthy Miklós kormányzó úr 1941. július 27-én Szabadkán szegte meg az 1941-es év új magyar kenyérét, a vérrel visszaszerzett Bácska verejtékkel megérdemelt első magyar termésének kenyérét. Szabadka lakóinak jelenlétében adott hálát a Mindenhatónak és elismeréssel szorította meg egy horgosi gazda kezén át az összes magyar munkáskezet.

Az áprilisi harcok után Délvidéken csend és rend uralkodott, ennek a csendnek a szabadkai kenyérvágás után július utolsó napjaiban vége lett. A Magyar Kenyér Ünnepeinek előestéjén már négy hátizsákos gyújtogató indult merényletre Újvidék mellett, az egyik bukovinai székely telepés község gabona osztagai ellen, ezzel elindította a szabotázs cselekmények lavináját. Zsablya, Káty, Sajkásszentiván, Tizsakálmánfalva, Zombor, Szabadka, Óbecse határában kénes gyufával telt dobozokat petróleumok kócba tekerve raktak a búzakeresztekbe. Ezek a gyufakötegek a cséplőgépek dobjában tüzet fogtak, és nem egy helyen lángra lobbantották a gabona osztagokat és cséplőgépeket. Ezen a területen egy újfajta mozgalom a partizán mozgalom, amely teljesen ismeretlen volt a Felvidéki vagy az Erdélyi területeken. Augusztusban és szeptemberben gyújtogatások sora történt, majd az Újvidéki vasútvonalra telefonoszlopokat fektettek a kommunisták. Újvidéken német könyvkereskedés kirakatait robbantották fel.

Szeptember második felében a fegyveres harc is megindult, 22-én példának okáért Újvidéken Palotás Ferenc és Herczeg Vince csendőrnymozók fényes nappal vívtak tűzharcot a partizánokkal. Ekkor már észlelhető volt, hogy az egész visszaszerzett területen különösen Zombor, Szabadka, Újvidék, Zsablya és Szenttamás környékén elkövetett szabotázs cselekmények és kísérletek, valamint röpirat szórások az egyre élénkülő kommunista mozgalmak cselekményeinek köszönhetőek és ez egyébként szinte érzékelhető volt a teljes visszatért területén.

Október elsején Petróc, Ókér, Tiszaistvánfalva, Óbecse határában egyszerre gyulladtak ki a kenderkazlak és ezen az egy éjjelen másfél millió pengő értékű kender égett el gyújtogatás által. Nagyon érdekes, hogy a gyújtogatók petróci és kiszácsi szlovákok voltak. A tapasztalatok azt mutatták, hogy a szlovákok a szerbek mellé álltak, a németek, ruszinok természetesen a magyarok mellé. Még egy érdekesség, hogy az itt élő románság részéről is semmilyen magyarellenes cselekedetre itt a régi Jugoszlávia területén nem került sor.

Novemberben Újverbásznál, Felsőkabolnál, Újvidéknél került sor fegyveres harcra, december 13-án pedig már nagyobb csoport ellen vívtak tűzharcot a magyar fegyveres erők tagjai. Nagyon kemény tél lévén a Tisza azon a télen teljesen befagyott – több helyen így átjárható volt gyalogosan – és ezért Csurog, Zsabja, Sajásgyörgye, Mozsor községek határában rendkívül módon megerősödött a partizán tevékenység, főleg a német megszállás alatti Bánságból átjött szerb kommunisták vezetésével. A Tisza menti nádasokban a partizánok csoportokban éltek és az előbb említett községek lakossága élmezse, ruházta illetve pénzzel látta el őket. Több esetben pedig magyar emberek tanyájáról juhot és sertést loptak az élmezseikre. Az élet szinte elviselhetetlen volt, hisz pl. nappal köszöntek a csendőrök, éjjel pedig puskát ragadva lőtték rájuk. Decemberben a szinte mindennapos harcokban már nagyon sok magyar halott volt, december 18-án Zsablya határában esett el Szappanos Károly csendőr és Papp Sándor határvasz.

1942. január 4-én egy húsz tagú csendőr és határvaszokból álló csoport fegyveres felderítésben nem várt nagy számú partizáncsoportra bukkant a zsablyai határban. Az elfogni szándékozott partizánok - 45-50-en - állig felfegyverkezve voltak. A csendőrök és partizánok között elkeseredett tűzharc keletkezett, mely az erősítések/határvaszok, rendőrök/ megérkezése után is a sötétség beálltaig tartott és másnap újból folytatódott. Itt már nagyon sok volt a halott mindkét oldalon. Hogy képet kapjunk milyen fegyverzettel rendelkeztek a partizánok, arra elég legyen az a tény, hogy a tanyából aztán 5-én éjszaka kitörték a partizánok, halottjaik egy részét magukkal vitték. A tanya elfoglalásakor kilenc halottat találtak a magyar hatóságok és egy sebesültet. Az úgynevezett „zsablyai csata” volt az utolsó csepp a pohárban, amiután karhatalmi parancsnokság vette át a partizánok utáni kutatások irányítását. Ez a karhatalom tetemes csendőr erővel is meg lett megerősítve, az már egy más kérdés, hogy 1945 után miért csak a csendőrök jelenlétét hangsúlyozták a történészek a tisztogatásokban, és ez maradt meg az átlag ember emlékezetében is. Az elfogottaktól, valamint a megtalált iratokból bizonyosságot nyert, hogy a szerb karácsony napjára, azaz január 7-ére nagyarányú felkelést szerveztek a partizánok, melynek első felvonása a zsablyai csúrogi csendőr és határvasz alakulatok megrohanása lett volna és az ő legyőzésük árán szerzett fegyverekkel megerősödve akartak Újvidékre nyomulni a sajkás vidék kommunistái.

A januári események, amelyben a honvédség részt vett a magyar miniszterelnök által a Parlamentben felolvasott hivatalos jelentéséből ismeretesek, 1945 után pedig mi magyarok folyamatosan „szórtuk a hamut a fejünkre”, az 1942-es általunk elkövetett atrocitások miatt.

A 42-es eseményeknél egyesek állandóan kiemelik a magyarok által kivégzett izraelita vallásukat, ugyanakkor fontos kiemelni, hogy az Újvidéken ekkor legyilkolt zsidó nemzetiségű lakosok nem a vallásuk miatt lettek kivégezve, hanem azért mert partizánokat

bújtattak. A statáriumban ki lett hirdetve, hogy aki szerb partizánokat bújtat, ott a háztulajdonosokat, az ott lakókat is azonnal ki kell végezni. És a partizánok nagy részét ezekben a házakban találták meg a magyar karhatalmi egységek és itt valóban nagyon szomorú tényként a rejtőzök mellett az őket bújtatókat, illetve az őket bújtatók családtagjaik is kivégzésre kerültek.

„Természetesen” évtizedekig egy szót sem hallottunk arról, hogy az 1942-es hideg napokat 1944, 1945 követte, ahol minimum 40 ezer ártatlan magyart verés, kegyetlen megkínzás után végeztek ki, tehát nem csak kivégzések voltak, akasztások, hanem több napig, hetekig tartó félholtra kínzások után eresztettek tulajdonképpen golyót beléjük, többeket élve temettek a tömegsírba. De ez már egy más lapra tartozik.

Ezzel az tájékoztatással arra szerettem volna felhívni a figyelmet, hogy a hideg napok nem egyfajta katonai vagy egy csendőrparancsnoknak a hibás döntése volt, hanem a durván fél évig tartó szabotázs akcióknak, fegyveres harcoknak akart végre a magyar állam határt szabni. Hiszen nem csak a sok millió pengő nagyságú kár, hanem a hetente elesett rendőrök, csendőrök, határvadászok miatt is kellett valamit lépnie a magyar államnak. Az elesett magyar fegyveres testületi tagoknak emléke legyen áldott és remélhetőleg az ezernyi megpróbáltatás után is még sokáig találkozunk magyarokkal Bácskában.

v. Kovács Jenő, 2016.
Szombathely